

บทคัดย่อ

องค์ความรู้เรื่องเศรษฐกิจชุมชนกับสวัสดิการชุมชนหมู่บ้านชนบทไทยเชิงระบบและในมุมมองของชุมชนชนบท ต้องอธิบายทุกองค์ประกอบ ได้แก่ ตัวแสดง ความสัมพันธ์ระหว่างกัน พลวัต ศักยภาพ ความยั่งยืน นโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้อง และความหวังต่อสังคมไทยในอนาคต การอธิบายเชิงคุณภาพจากข้อมูลในกลุ่มชุมชนหมู่บ้านชนบท 2 ตำบล (ตำบลศรีวิชัย และแม่ตื่น) ที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนแม่ คือ ชุมชนบ้านปาง ตำบลศรีวิชัย อำเภอสี จังหวัดลำพูนปัจจุบัน และ ข้อมูลบางด้านของบางชุมชนหมู่บ้านต่างภาคของนักวิจัยท่านอื่นที่นำมาเปรียบเทียบแล้ว มีข้อค้นพบขององค์ประกอบแบบองค์รวมสรุปได้ 5 ประเด็น ดังนี้

1. ตัวแสดง ระบบเศรษฐกิจชุมชนกับสวัสดิการชุมชนหมู่บ้านชนบทมีตัวแสดงร่วมกันคือ ชุมชนหมู่บ้านชนบท ซึ่งเป็นที่อยู่ของสามัญชนคนส่วนใหญ่ของสังคม โดยเป็นอีกระบบหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ของการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนหมู่บ้าน 3 ยุค จากยุคพึ่งกันเองที่ชุมชนหมู่บ้านจะแตกตัวเป็นกลุ่มเล็กๆและต้องเปลี่ยนถิ่นฐานบ่อยๆ ก่อนที่จะมีที่ตั้งถาวรประมาณ พ.ศ. 2345 และมีสมาชิกชุมชนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนต้องแตกตัวเป็นชุมชนลูก/หลาน ยุคนั้นชุมชนหมู่บ้านเกี่ยวข้องกับปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและสามารถจัดการให้มาเป็นนิเวศน์ชุมชนแบบพึ่งพาอาศัยกันและกันตามหลักพุทธศาสนาเองได้ ต่อมาเกิดรัฐชาติใน พ.ศ. 2417 ระบบชุมชนชนบทจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับแบบถูกกระทำจากปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่จัดการเองไม่ได้ คือ นโยบายสาธารณะของรัฐและทุนที่เกิดขึ้นมาภายหลัง ชุมชนหมู่บ้านชนบทจำเป็นต้องเข้าสู่ยุคพึ่งกันเอง-พึ่งพัฒนาแบบรวมอำนาจ และสร้างโครงสร้างวงนอกขึ้นมาทำหน้าที่ป้องกันสิ่งไม่เหมาะสมและ/หรือประยุกต์สิ่งที่มีประโยชน์จากระบบรัฐและทุนมารับใช้ระบบชุมชนหมู่บ้าน ขณะที่ส่วนที่เป็นแก่นแท้จากยุคก่อนหลบไปอยู่ที่โครงสร้างวงใน และการที่ชุมชนหมู่บ้านที่เป็นตัวแสดงมีโครงสร้างวงในดำรงอยู่ยั่งยืนมาถึงปัจจุบันนี้เอง เศรษฐกิจชุมชนกับสวัสดิการชุมชนจึงยังสามารถดำรงอยู่และมีความยั่งยืนข้ามกาลเวลาและรุ่นคนมาได้ถึงปัจจุบัน

2. ความสัมพันธ์ ระบบเศรษฐกิจชุมชนกับระบบสวัสดิการชุมชนนั้นมีความเกี่ยวข้องกันอย่างเห็นได้ชัดเจนในยุคพึ่งกันเอง ส่วนพึ่งกันเอง-พึ่งรัฐและทุนปัจจุบันเห็นได้ท่วงในเพราะบอกถึงกระบวนการของระบบสวัสดิการชุมชนด้านการบริการชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นสวัสดิการเชิงรุกได้ทำหน้าที่จัดเตรียมปัจจัยนำเข้าและจัดการในกระบวนการผลิตของระบบเศรษฐกิจชุมชน และต่อมาระบบเศรษฐกิจชุมชนส่งผลผลิตและผลลัพธ์ของกระบวนการแจกจ่ายและบริโภคไปให้กระบวนการของสวัสดิการชุมชนด้านการประกันชุมชนซึ่งเป็นสวัสดิการเชิงรุก และสวัสดิการชุมชนด้านการอนุเคราะห์ชุมชน ซึ่งเป็นสวัสดิการเชิงรับและรุก โดยกระบวนการในความสัมพันธ์ของระบบทั้งสองจะหมุนเวียนเป็นวัฏจักรแบบไม่หิวหว่าที่วงในตลอดเวลา เพราะตัวแสดงมีการสืบทอดกันจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่สมาชิกรุ่นต่อไป ส่วนระบบเศรษฐกิจชุมชนวงนอกจะผลิตส่วนเกินเทียมเพื่อจัดสวัสดิการชุมชนส่วนพัฒนาเพื่อ

อนุเคราะห์ชุมชนแก่ชุมชนเครือข่ายวงนอกกับระบบเศรษฐกิจทุนนิยมล่าหลังในชุมชนเมือง เป็นส่วนใหญ่ และกรองหรือประยุกต์รับสวัสดิการสังคมเพื่อชุมชนที่รัฐและทุนจัดให้เพื่อนำมาใช้ ประโยชน์แก่ชุมชนหมู่บ้าน

3. พลวัต ศักยภาพ และความยั่งยืน เศรษฐกิจชุมชนและสวัสดิการชุมชนมีพลวัต ของศักยภาพการพึ่งกันเองทั้งระบบหรือมีโครงสร้างวงเดียวในยุคพึ่งกันเองมาเหลือประมาณ ครึ่งหนึ่งในโครงสร้างวงใหม่ที่คู่ขนานกับการพึ่งรัฐและทุนของโครงสร้างวงนอกตลอดยุคพึ่ง ตนเอง-พึ่งรัฐและทุน ศักยภาพในการพึ่งกันเองรับใช้ชุมชนจากโครงสร้างวงใน ขณะที่ศักยภาพ การพัฒนาปรับใช้ชุมชนเมืองและรัฐและทุนจากโครงสร้างวงนอก แบบแผนของระบบคู่ ขนานนี้ดำรงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน และบางกรณีศักยภาพที่มีวงในเป็นพื้นฐานมีมากจนสามารถจัด รับ และประเมินผลเศรษฐกิจชุมชนและสวัสดิการชุมชนเครือข่ายที่มีอาณาเขตกว้างกว่าระดับชุม ชนหมู่บ้านได้ ดังตัวอย่างที่นำโดยผู้นำ เชียงมริมอย่างครูบาศรีวิชัยในอดีต และตัวอย่างใน ปัจจุบันบางด้านที่นำโดยหลวงตามหาบัว หลวงพ่อคุณ หลวงพ่อนาน สมณะโพธิรักษ์ พระ พะยอม และพ่อประยงค์ รณรงค์ เป็นต้น รวมถึงตัวอย่างของชุมชนเครือข่ายในโครงสร้างวงใน เช่น ชุมชนเหมืองฝาย เครือญาติ หัววัด กลุ่มประเพณี ฯลฯ

4. นโยบายสาธารณะ เนื่องจากนโยบายสาธารณะแบบเหมารวมที่กำหนดโดยระบบรัฐ และทุน(ที่รวมกันอยู่)ตั้งแต่เริ่มยุคพึ่งกันเอง-พึ่งรัฐและทุนแบบรวมอำนาจถึงปัจจุบันได้บั่น ทอน ศักยภาพ สถานภาพ และศักดิ์ศรีของระบบเศรษฐกิจชุมชนและสวัสดิการชุมชนหมู่บ้าน ชนบทลงไปอยู่และทำหน้าที่อย่างจำกัดแคบในโครงสร้างวงในบนที่ตั้งของชุมชนหมู่บ้าน แม้ นโยบายสาธารณะ สูงสุดของสังคม คือ รัฐธรรมนูญปี 2540 จะมีเป้าหมายอย่างชัดเจนที่จะให้ ชุมชนเป็นฐานของการพัฒนามาได้ประมาณ 5 ปีแล้วก็ตาม ระบบทั้งสองยังเป็นฝ่ายถูก กระทำและมีสถานะภาพที่จำกัดอยู่แค่วงในเช่นเดิม อย่างไรก็ตามก็ต้องถือว่านโยบาย สาธารณะต่างๆ เป็นวัฒนธรรมเชิงอำนาจจากภายนอกที่ชุมชนหมู่บ้านไม่สามารถจัดการได้ที่ ทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจคู่ขนานและสวัสดิการคู่ขนานบนที่ตั้งของระบบชุมชนชนบทมา ประมาณ 128 ปีแล้ว

5. ความหวังต่อสังคมไทยในอนาคตและข้อเสนอ เศรษฐกิจชุมชนและสวัสดิการ ชุมชนหมู่บ้านชนบทมีศักยภาพ ยั่งยืน และเป็นความหวังต่อสังคมในอนาคตได้ ดังที่ได้ยกตัว อย่างที่กล่าวถึงในข้อ 3. ดังนั้นนโยบายสาธารณะแห่งอนาคต จึงควรยอมรับแนวคิดที่ว่า ชุมชนหมู่บ้านชนบทเป็นอีกระบบหนึ่ง ยอมรับวัฒนธรรมการบริหารแบบพึ่งกันเอง-พึ่ง พัฒนาที่ชุมชนสามารถจัดการได้ ได้แก่ แนวคิดระบบเศรษฐกิจคู่ขนาน แนวคิดระบบสวัสดิ การคู่ขนาน แนวคิดระบบเศรษฐกิจและสวัสดิการใช้ขานาน แนวคิดการบริหารแบบพึ่ง กันเอง-พัฒนาของชุมชนหมู่บ้าน/ตำบล และแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนแห่งชาติในรูปแบบสหกรณ์ แนวตั้ง นอกจากนี้ยังต้องอาศัยการปฏิบัติงาน และการวิจัยที่ใช้ชุมชนหมู่บ้านชนบทเป็นฐาน ของการพัฒนาสนับสนุนและพัฒนาโครงสร้างวงนอกในรูปแบบที่ปรึกษา ที่ประกอบด้วยตัว

แทนของเจ้าหน้าที่รัฐและผู้แทนของชุมชนหมู่บ้าน (ที่รู้เท่าทันชุมชนเมือง) ให้มีความชัดเจนและ
ยั่งยืน เพื่อสนับสนุนโครงสร้างวงในในรูปแบบผู้นำชุมชนหมู่บ้าน/ตำบลให้ทำหน้าที่อย่างเต็ม
ศักยภาพและมีศักดิ์ศรี นอกจากนี้รัฐต้องปรับปรุงตนเองให้เป็นธรรมรัฐ (ที่แยกจากระบบทุน)
ลดบทบาทที่บั่นทอนศักยภาพการพึ่งกันเองของระบบชุมชนหมู่บ้านอย่างที่เคยทำมา และ
พัฒนาระบบทุนให้เป็นทุนนิยมที่ก้าวหน้าด้วย

ข้อค้นพบข้างต้นเหล่านี้จะเป็นประโยชน์และแนวทางในการกำหนดและปรับปรุง
นโยบายสาธารณะแห่งอนาคตที่เหมาะสมในการพัฒนาทุนทางสังคมหรือภูมิคุ้มกันทาง
สังคมจาก พื้นฐานของวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในสังคมไทย(ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีเอเชีย)
ให้สามารถทำหน้าที่ร่วมกับ(ธรรม)รัฐและทุน(ที่ก้าวหน้า) เพื่อร่วมกันสร้างสรรค์ยุคกึ่งพึ่งกัน
เอง-กึ่งพึ่ง(ธรรม)รัฐและทุน(ที่ก้าวหน้า)แบบกระจายอำนาจตามเป้าหมายของรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทยปี 2540 ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ชุมชนหมู่บ้านชนบททั้งหลายจะร่วมกัน
สร้างรูปธรรมของธรรมมิกสังคม (Utopai) ในสังคมไทยและเอเชียให้สามารถเป็นทางเลือก
หนึ่งของการพัฒนาในยุคหลังความทันสมัย (Paradigm of Post Modernization) ในอนาคต

Abstract

Body of knowledge about rural community economy (RCE) and rural community welfare (RCW), under community-based development and system approaches, must be explained in holistic components i.e. actors, relationship, dynamics, potentials, sustention, relevant public policy, and hope of future Thai society. The qualitative explanation of the phenomena, using the data collected from a group of rural communities in 2 Tambons that are related to forerunner community i.e. *Ban-Pang* village, Tambon Srivichai, Li District, Lamphun Province and other data derived from some community studies undertaken in different parts of Thailand, reveals 5 essential holistic components as follow:

1. Actors. RCE and RCW share the same actors i.e. village-communities. They are communities in which common people – the majority in Thai society – live. These rural communities are another system that has also mutually shared history of living together through 3 eras. The **first era** is an *interdependent era*. Under this era rural village communities were divided into small village community groups and occasionally wandered until B.E. 2345 when they settled down at permanent location. At this location more village community members had eventually increased until the main community had to break down into smaller village community groups. In this era the village communities had not only interacted with but also been able to manage their external natural environments to become *interdependent community ecology* that was in line with existing Buddhist philosophy. **Second era** started when a nation state emerged in B.E. 2417. In this era rural village communities had become increasingly passive in their relationship with external environments i.e. public policy and capitalits that then newly emerged. **Finally**, rural village communities slowly entered *semi-interdependent and centralized development era* in which they had to develop **external structures**, outer cycle, for preventing themselves or adopting some useful government services and the capital to benefit rural village communities. In the mean times the traditional cores of village communities were well concealed in the **internal structures**, inner cycle, which have still remained today. As such RCE and RCW have still remained and sustained through times and generations.

2. Relationship. The RCE and REW systems have clear *relationship* during the *interdependent era*. For the *semi-interdependent and centralized development era* the systems can be observed presently in the **internal structures** because the process

of community welfare system, which perceived as *proactively* delivering welfare services, helps to prepare *inputs* and manage the production process of community economic system. Then, the system delivers the *outputs* and *results* in delivery and consumption process to 2 types of community welfare process. These are a **community insurance**, which is a *proactive* welfare, and **community assistance**, which is both *proactive and reactive*. The two types of community welfare process will naturally and continuously interact because their actors had passed from one generation to another. In the mean times, in the external structure, community economic system will produce **pseudo-surplus** as network-community welfare services to **assist** the communities in external social network and the capitalist economic system, mostly **unethical**, and screen or receive social welfare services for communities provided by government and capitalist system.

3. Dynamics, Potentials, and Sustention. Community economy and community welfare have the dynamics of an *interdependent and full potentials system*. Then interdependent system had been weakened greatly during the *semi-interdependent and centralized development era*. At internal structure, the independent potential serves village community, whereas at the external structure, the independent potential severs urban communities and state and capitalists. This indicates that a village community has had **dual economy and welfare system**, which have been sustained until today. Sometimes, the potentials can manage, receive, and evaluate community economy for community welfare in a larger scale than village community area such as those communities led by charismatic leaders like *Venerable Kruba Srivichai, Venerable Maha Boa, Venerable Koon, etc.*, including those internal network-communities such as kinship, local irrigation, and yearly religion and traditional groups, etc.

4. Public Policy. Since the general package-policy formulated by state and capitalists during the *semi-interdependent and centralized semi-state and capital dependent era* has weakened potentials, status, and dignity of RCE and RCW, which have limited functions only in village community locations. Although the supreme public policy, i.e. Constitution B.E. 2540, is aimed at strengthening communities to become development foundation for the past 5 years, those dual economic and welfare systems have still remained **passive** and been confined to community **internal structures** as before. However, the public policy virtually reflects controlling culture which leads to the

emergence of dual system in RCE and RCW at rural communities for almost 128 years.

5. Hope of Future Thai Society. The RCE and RCW have genuine potentials and sustainability and been hope of future society as the examples stated in no. 3. Therefore, future public policy should accept the concept of rural village community as another system and of the *dual community economy and welfare systems or the matrix community economy and welfare systems* and of the *national community economy* in term of **vertical cooperative** . Furthermore, it requires the administration of *semi-interdependence* at village/tambon level. A further public policy, operation, and research in community-based development approach are also needed to support and develop external structures in the form of **Colaborative Advisory Team**, that is composed of representatives from public as well as NGO sectors and village communities. There must be clear and sustainable support of the internal structures in the form of **Council of Village Community Leaders**, performing in full potentials and high dignity. Moreover, the state must improve itself to have good governance (non-partisan), reduce its role which weaken the village community interdependent potentials, and develop capitalits to be an more ethical.

These above findings will help us to identify the direction and improve further public policy, operation, and research in developing **social capital or social protection** based on the ways of life of the majority of Thai people to work with a (good) governance and (ethical) capitalism. These phenomena might promote the *semi-interdependence and development* in the light of the Constitution B.E. 2540. This should be considered as a starting point to help develop more concrete **ethical society** in Thailand and Asia, which can be one of development alternatives of the **post modernization paradigm** in the near future.
